

Верховний
Суд

ОГЛЯД
судової практики
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
(актуальна практика)

Рішення, внесені до ЄДРСР
за грудень 2025 року

Зміст

1. Справи про банкрутство	5
1.1. Щодо порядку одночасного розгляду заяв різних кредиторів до одного боржника про відкриття провадження у справі про банкрутство	5
1.2. Про розірвання договору оренди землі та повернення земельної ділянки в межах справи про банкрутство	7
1.3. Про обов'язковість закриття провадження у справах про банкрутство операторів критичної інфраструктури з державною часткою в умовах воєнного стану	9
2. Справи, пов'язані з антимонопольним та конкурентним законодавством	11
2.1. Щодо застосування норм закону в редакції, чинній на момент прийняття рішення АМК	11
2.2. Щодо внесення інформації до Зведених відомостей АМК та Державного реєстру	13
2.3. Щодо підтвердження монопольного становища суб'єкта господарювання на ринку послуг з доступу до кабельної каналізації на мостах	14
3. Справи щодо корпоративних спорів, корпоративних прав	17
3.1. Щодо відсутності порушення індивідуальних прав співвласника при укладенні договору оренди між ОСББ та іншою особою без окремого рішення загальних зборів, якщо раніше надано загальну згоду на оренду спільного майна	17
4. Справи щодо земельних відносин та права власності	20
4.1. Про сервітут як обмеження права власності, допустиме лише за умови об'єктивної необхідності	20
4.2. Щодо можливості застосування ч. 5 ст. 47 Закону України «Про виконавче провадження» у випадках, коли стягувач є одночасно боржником в іншому виконавчому провадженні	22
5. Справи у спорах, що виникають із правочинів, зокрема договорів	25
5.1. Щодо особливостей правозастосування ч. 3 ст. 228 ЦК України	25

5.2. Щодо невиконаного арбітражного застереження	27
5.3. Щодо застосування ч. 4 ст. 75 ГПК України та принципу <i>res judicata</i>	29
6. Процесуальні питання	31
6.1. Виправлення описки не може бути способом зміни мотивувальної частини судового рішення	31

Перелік уживаних скорочень

АТ	— акціонерне товариство
АМК	— Антимонопольний комітет України
ВП ВС	— Велика Палата Верховного Суду
ВС	— Верховний Суд
ГПК України	— Господарський процесуальний кодекс України
ЄДР	— Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань
Закон № 2210-III	— Закон України «Про захист економічної конкуренції»
Закон № 1834-VIII	— Закон України «Про доступ до об'єктів будівництва, транспорту, електроенергетики з метою розвитку телекомунікаційних мереж»
КГС ВС	— Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду
КП	— комунальне підприємство
КУзПБ	— Кодекс України з процедур банкрутства
ОП КГС ВС	— об'єднана палата Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду
ОСББ	— об'єднання співвласників багатоквартирного будинку
ПП	— приватне підприємство
СП	— судова палата
СТОВ	— сільськогосподарське товариство з обмеженою відповідальністю
ТОВ	— товариство з обмеженою відповідальністю
ФГ	— фермерське господарство
ФОП	— фізична особа – підприємець
ЦК України	— Цивільний кодекс України

1. Справи про банкрутство

1.1. Щодо порядку одночасного розгляду заяв різних кредиторів до одного боржника про відкриття провадження у справі про банкрутство

Якщо за результатами підготовчого засідання господарський суд ухвалою відмовив у відкритті провадження у справі про банкрутство ініціюючому кредитору, який звернувся до суду із заявою календарно першим, а потім справу відкрито за заявою іншого ініціюючого кредитора, який звернувся календарно пізніше, норми ч. 4 ст. 39 КУзПБ щодо порядку одночасного розгляду заяв різних кредиторів до одного боржника, що надійшли до дня підготовчого провадження, не застосовуються.

Предметом спору у цій справі є правомірність відкриття провадження про банкрутство ТОВ «Когенераційна компанія» за заявою ТОВ «Феррострой».

Два кредитори ініціювали процедуру банкрутства одного й того самого боржника – ТОВ «Когенераційна компанія».

ТОВ «Стар Інвестмент Ван» виступило першим ініціатором банкрутства ТОВ «Когенераційна компанія», однак місцевий господарський суд ухвалою відмовив у відкритті провадження у справі про банкрутство.

Тоді коли ТОВ «Стар Інвестмент Ван» оскаржувало в апеляційній інстанції судові рішення про відмову у відкритті провадження у справі про банкрутство ТОВ «Когенераційна компанія», місцевий господарський суд за заявою іншого ініціатора ТОВ «Феррострой» відкрив провадження у справі про банкрутство.

Не погоджуючись з ухвалою про відкриття провадження у справі про банкрутство за заявою іншого кредитора, ТОВ «Стар Інвестмент Ван» оскаржило таке рішення, аргументувавши що має «пріоритет», оскільки звернулося до суду першим; суд порушив черговість розгляду заяв, передбачену КУзПБ; поки тривало апеляційне провадження з оскарження ухвали про відмову у відкритті провадження у справі про банкрутство, суд не мав права відкривати справу за заявою іншого кредитора.

Суд апеляційної інстанції залишив без змін ухвалу суду першої інстанції про відкриття провадження у справі про банкрутство за заявою ТОВ «Феррострой».

ОЦІНКА СУДУ

На вирішення Верховного Суду у цій справі постало питання наявності або відсутності правових підстав для відкриття провадження у справі про банкрутство за заявою кредитора, поданою темпорально пізніше, ніж заява первісного ініціюючого кредитора, за умови, що первісно подану заяву суд визнав необґрунтованою, але пізніше це судові рішення скасував.

КГС ВС зазначив, що стадія відкриття провадження у справі про банкрутство розділена на два етапи: прийняття заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство (перший фільтр); відкриття провадження у справі про банкрутство (другий фільтр).

Відповідно до ч. 1 ст. 34 КУзПБ заява про відкриття провадження у справі про банкрутство подається кредитором або боржником у письмовій формі. Водночас подання заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство може бути реалізоване в один період часу двома і більше кредиторами, які мають різний набір обставин та характер грошових вимог стосовно зобов'язань боржника, однак спільним є особа боржника, що неспроможний виконати грошове зобов'язання у строк, який настав.

Якщо кредитори подали не спільну заяву про відкриття провадження у справі про банкрутство, а звернулися з окремими заявами, то суд розглядає та оцінює обґрунтованість заяви лише того кредитора, який хронологічно звернувся першим, і у разі її обґрунтованості відкладає / переносить вирішення питання щодо обґрунтованості (розгляду та оцінки) заяви інших кредиторів, які хронологічно звернулися пізніше першого кредитора, до розгляду у попередньому засіданні, тобто на іншу стадію провадження у справі про банкрутство.

Згідно з ч. 4 ст. 39 КУзПБ, у разі якщо до господарського суду до дня підготовчого засідання надійшло кілька заяв і одна з них прийнята судом до розгляду, інші ухвалою господарського суду приєднуються до матеріалів справи (за умови відсутності підстав для відмови у прийнятті або для повернення цієї заяви, ст.ст. 37, 38 цього Кодексу).

КГС ВС вказав, що, розв'язуючи питання встановлення спільного алгоритму дій при множинності ініціюючих кредиторів, суд мав би керуватися певними пріоритетами, до яких відноситься оперативне відкриття провадження у справі про банкрутство насамперед задля забезпечення повноти судового контролю за активами боржника.

Беручи до уваги розвиток подій та їх хронологію у цій справі, КГС ВС дійшов висновків, що і в момент подачі документів, і в день відкриття провадження за заявою ТОВ «Феррострой» попередню спробу іншого кредитора ТОВ «Стар Інвестмент Ван» порушити провадження у справі про банкрутство суд вже відхилив та ухвала набрала законної сили. Тобто у Господарського суду Полтавської області не було підстав для відмови у відкритті провадження у справі за заявою ТОВ «Феррострой», які передбачені ч. 6 ст. 39 КУзПБ.

Отже, відкриття ухвалою Господарського суду Полтавської області провадження у справі про банкрутство боржника за заявою іншого ініціюючого кредитора ТОВ «Феррострой» (поданою темпорально пізніше) не порушує визначений нормою ч. 4 ст. 39 КУзПБ порядок одночасного розгляду заяв різних кредиторів до одного боржника, що надійшли до дня підготовчого провадження, оскільки в цьому випадку з урахуванням встановлених обставин взагалі відсутній факт одночасного подання заяв про відкриття провадження у справі про банкрутство одного й того ж боржника, що виключає підстави застосування приписів ст.ст. 38, 39 КУзПБ, в частині регулювання порядку одночасного розгляду заяв різних кредиторів до одного боржника.

У цьому випадку місцевий господарський суд спочатку прийняв заяву, розглянув та відмовив у її прийнятті ТОВ «Стар Інвестмент Ван», а вже потім прийняв заяву, розглянув та відкрив провадження у справі ТОВ «Когенераційна компанія» за заявою іншого ініціюючого кредитора – ТОВ «Феррострой».

З огляду на викладене СП КГС ВС дійшла висновку, що після постановлення в підготовчому засіданні ухвали місцевого господарського суду про відмову у відкритті провадження у справі про банкрутство за заявою ініціюючого кредитора, який календарно звернувся першим (ТОВ «Стар Інвестмент Ван»), приписи ст.ст. 38, 39 КУЗПБ в частині регулювання порядку одночасного розгляду заяв різних кредиторів до одного боржника суди не застосували у цій справі правильно. З огляду на таке рішення судів попередніх інстанцій залишено без змін.

Детальніше з текстом постанови СП КГС ВС від 12.11.2025 у справі № 917/538/24 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132744979>

1.2. Про розірвання договору оренди землі та повернення земельної ділянки в межах справи про банкрутство

Звернення з позовом до суду про розірвання договору оренди та повернення земельних ділянок, на яких знаходяться об'єкти нерухомого майна, належні на праві власності орендарю (боржнику), за обставин здійснення щодо нього процедури ліквідації у справі про банкрутство, одночасно із непред'явленням позивачем кредиторських вимог до боржника, необхідності відчуження нерухомого майна боржника та неможливості використання такого майна за його призначенням без відповідних земельних ділянок (після розірвання договору оренди), не відповідає цілям та завданням провадження у справі про банкрутство.

У провадженні Господарського суду Вінницької області на стадії ліквідаційної процедури перебуває справа про банкрутство ТОВ «Кристал» (Боржник).

У межах цієї справи прокурор в інтересах держави в особі Жмеринської міської ради звернувся з позовом про розірвання договору оренди та повернення земельної ділянки через систематичну несплату Боржником орендних платежів. На спірній земельній ділянці знаходиться майновий комплекс нерухомого майна, належний на праві власності Боржнику.

Місцевий господарський суд позов задовольнив, вказавши на наявність заборгованості та невикористання спірної земельної ділянки за призначенням (обслуговування очисних споруд кисневої станції). Заразом суд зазначив, що право оренди земельної ділянки не входить до ліквідаційної маси, а новий власник проданого майна боржника зможе самостійно укласти договір оренди землі з громадою.

Суд апеляційної інстанції зазначене рішення скасував та ухвалив нове рішення про відмову у задоволенні позовних вимог, встановивши фактичну наявність на земельній ділянці очисних споруд як невід'ємної частини майнового комплексу цукрового заводу боржника. Суд констатував, що розірвання договору оренди та повернення землі поза межами конкурсної процедури суперечить меті банкрутства, оскільки це призведе до втрати майна та порушить права кредиторів на отримання виплат від його продажу. Заборгованість з орендної плати не була предметом розгляду в якості грошових вимог кредитора безпосередньо у справі про банкрутство

ТОВ «Кристал». Вимоги про розірвання договору оренди та повернення земельної ділянки заявлені без вимог про стягнення заборгованості з орендної плати. Отже, захист інтересів громади щодо заборгованості має відбуватися виключно в межах спеціальних норм КУзПБ, які мають пріоритет у цьому спорі.

ОЦІНКА СУДУ

Із моменту відкриття справи про банкрутство Боржник перебуває в особливому правовому режимі, де спеціальні норми КУзПБ мають пріоритет заради балансу інтересів усіх учасників провадження. Специфіка банкрутства як судового провадження не може ігноруватися та залишатися поза увагою під час розгляду в межах цієї справи позовів за участю боржника.

КГС ВС зазначив, що максимальне задоволення вимог кредиторів перебуває у прямій залежності з відчуженням майнових активів боржника за найвищою ціною, яка може бути гарантована лише за умови забезпечення та урахування усіх необхідних умов для реалізації зазначеної мети. Провадження у справі про банкрутство об'єктивно формується на засадах конкурсу. У матеріалах справи зафіксовано наголошення арбітражного керуючого на тому, що втрата права оренди землі унеможливить ефективний продаж нерухомості боржника через нерозривний зв'язок між цими об'єктами.

Аналізуючи обставини справи, КГС ВС відзначив неврахування місцевим судом факту розгляду позову прокурора у відокремленому провадженні в межах справи про банкрутство, а не як самостійного спору.

Разом з тим суд апеляційної інстанції врахував зазначене та, зваживши на обставини невиконання відповідачем умов договору оренди й систематичної несплати ним орендної плати, дійшов правильного висновку про передчасність розірвання оспорюваного договору оренди землі та повернення земельних ділянок орендодавцю, оскільки втрата права на землю знизить вартість нерухомості боржника та завадить максимальному задоволенню вимог кредиторів. Це доводить необхідність пріоритетного врахування цілей банкрутства у розгляді позовів прокурора.

З огляду на викладене звернення з позовом до суду про розірвання договору оренди та повернення земельних ділянок, на яких знаходяться об'єкти нерухомого майна, належні на праві власності Боржнику (орендарю), за обставин здійснення щодо нього процедури ліквідації у справі про банкрутство одночасно із непред'явленням позивачем кредиторських вимог до боржника, необхідності відчуження нерухомого майна боржника та неможливості використання такого майна за його призначенням без відповідних земельних ділянок (після розірвання договору оренди) не відповідає цілям та завданням провадження у справі про банкрутство.

За результатами розгляду касаційної скарги КГС ВС залишив без змін постанову суду апеляційної інстанції.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 18.11.2025 у справі № 902/181/22 (902/1003/24) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132159656>

1.3. Про обов'язковість закриття провадження у справах про банкрутство операторів критичної інфраструктури з державною часткою в умовах воєнного стану

Норми п. 8-1 ч. 1 ст. 90 та п. 1-9 Прикінцевих та перехідних положень КУзПБ є імперативними та покладають на суд будь-якої інстанції прямий обов'язок закрити провадження у справі про банкрутство оператора критичної інфраструктури, акції якого були примусово відчужені на користь держави. Застосування цих положень під час воєнного стану та протягом двох років після його завершення є законним заходом, спрямованим на захист промислового потенціалу та національної безпеки України.

У провадженні Господарського суду міста Києва перебувала справа про банкрутство Приватного акціонерного товариства «АвтоКраз» (далі – АТ «АвтоКраз», боржник).

За результатами скасування Верховним Судом ухвали про закриття провадження та направлення справи для продовження розгляду за клопотанням боржника та Міністерства оборони України суд апеляційної інстанції закрити провадження у справі з посиланням на п. 8-1 ч. 1 ст. 90 та п. 1-9 Розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ та припинив повноваження розпорядника майна і процедури, розпочаті в межах цієї справи. Суд дійшов висновку, що АТ «АвтоКраз» є оператором критичної інфраструктури; частки (акції, паї) примусово відчужені під час дії воєнного стану; державі належить у статутному капіталі господарського товариства прямо або опосередковано більше 50 % часток (акцій, паїв).

ОЦІНКА СУДУ

Об'єктом касаційного перегляду стала ухвала апеляційного господарського суду, якою суд вирішив питання щодо закриття провадження у справі про банкрутство АТ «АвтоКраз».

Відповідно до чч. 2, 3 ст. 11 ГПК України суд розглядає справи відповідно до Конституції України, законів України, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Одним з таких законів є Закон України від 22.05.2024 № 3723-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення діяльності об'єктів критичної інфраструктури під час дії воєнного стану» (далі – Закон № 3723-IX), який набрав чинності 21.06.2024.

Цей Закон доповнив ч. 1 ст. 90 КУзПБ, у якій визначено підстави для закриття провадження у справі про банкрутство (неплатоспроможність), та п. 8-1, що встановило нову підставу для закриття провадження у справі про банкрутство. Ця норма застосовується до операторів критичної інфраструктури з державною часткою понад 50 %, акції яких були примусово відчужені під час воєнного стану.

У Прикінцевих та перехідних положеннях КУзПБ (п. 1-9) запроваджено тимчасову заборону на відкриття провадження у справах про банкрутство стратегічно важливих операторів критичної інфраструктури з державною часткою понад 50%, чії акції примусово відчужені під час воєнного стану, крім господарських товариств,

які ліквідуються за рішенням власника, тоді як вже відкриті справи щодо таких підприємств підлягають закриттю на всіх стадіях провадження у справі про банкрутство (до та після визнання боржника банкрутом). І такі обмеження діятимуть під час дії воєнного стану та упродовж двох років після його припинення чи скасування.

Зазначені нормативні акти одночасно доповнено відповідними пунктами на підставі Закону № 3723-IX.

Аналіз вказаних положень свідчить про те, що ч. 1 ст. 90 КУзПБ була доповнена переліком підстав, наявність яких має наслідком закриття провадження у справі про банкрутство, тоді як Прикінцеві і перехідні положення КУзПБ, окрім зазначених підстав, також визначають наявність додаткової обставини (воєнний стан) та строки (під час дії воєнного стану та протягом двох років після його припинення), в які зазначені норми підлягають застосуванню.

КГС ВС вказав, що положення п. 1-9 Розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ, хоч і не містять прямого посилання на ст. 90 КУзПБ, однак фактично доповнюють п. 8-1 ч. 1 ст. 90 КУзПБ, і їх одночасне застосування не суперечить загальному спрямуванню Закону № 3723-IX на забезпечення діяльності об'єктів критичної інфраструктури під час дії воєнного стану.

Отже, з моменту набрання чинності Законом № 3723-IX ці норми є імперативною підставою для закриття провадження у справі про банкрутство юридичної особи за наявності відповідних ознак.

Верховний Суд наголосив, що імперативність зазначених норм покладає на суд будь-якої інстанції прямий процесуальний обов'язок ініціювати закриття провадження у справі про банкрутство. Оскільки ці положення мають пріоритетну силу та діють на всіх стадіях розгляду, їх застосування є обов'язковим в силу прямої вимоги закону.

З огляду на свій зміст і тлумачення зазначені норми не визначають додаткових дій суду, на відміну від тих, які передбачені у випадку закриття провадження у справі про банкрутство боржника на загальних підставах, і не деталізують наслідків закриття такого провадження.

Водночас у разі закриття провадження на стадії апеляційного розгляду відповідно до п. 8-1 ч. 1 ст. 90 КУзПБ та п. 1-9 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ вчинення судом апеляційної інстанції будь-яких додаткових процесуальних дій може здійснюватися в межах наявної у нього процесуальної дискреції, а також з урахуванням клопотання / заяви учасників справи, наявні на момент розгляду справи, та обставини, з обґрунтуванням рішення і в межах, передбачених законом для загальних процедур провадження у справі про банкрутство.

Продовження дії правового режиму воєнного стану та необхідність захисту України від збройної агресії російської федерації зумовили прийняття спеціального законодавства для збереження промислових потужностей і перерозподілу ресурсів для забезпечення потреб сил оборони України.

За таких обставин КГС ВС виснував, що закриття провадження у справі є законним заходом, який переслідує легітимну мету – забезпечення діяльності об'єктів критичної інфраструктури та захист держави.

З огляду на викладене КГС ВС змінив оскаржувану ухвалу Північного апеляційного господарського суду, виклавши її мотивувальну частину в редакції постанови, а резолютивну частину залишив без змін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 11.11.2025 у справі № 917/814/16 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132512193>

2. Справи, пов'язані з антимонопольним та конкурентним законодавством

2.1. Щодо застосування норм закону в редакції, чинній на момент прийняття рішення АМК

До нарахування пені за несвоєчасну сплату штрафу АМК підлягає застосуванню та редакція Закону про захист економічної конкуренції, яка діяла на момент ухвалення рішення АМК. Нові правила, що зупиняють строк сплати штрафу на час судового оскарження, не мають зворотної дії, оскільки не пом'якшують відповідальності, тому перерахунок пені за новою редакцією є неправомірним.

КГС ВС розглянув касаційну скаргу АТ у справі за позовом АМК до скаржника про стягнення пені, нараховану позивачем у зв'язку з несплатою АТ у визначений абзацом 1 ч. 1 ст. 56 Закону № 2210-III строк штрафу, накладеного рішенням Тимчасової адміністративної колегії АМК.

Господарський суд рішенням позов задовольнив. Апеляційний господарський суд постановою рішення суду першої інстанції змінив – позов задовольнив частково. Суд апеляційної інстанції не погодився з висновком суду першої інстанції в частині періодів нарахування пені.

ОЦІНКА СУДУ:

КГС ВС зазначив, що основним питанням, що підлягало вирішенню у справі, є питання застосування ст. 56 Закону № 2210-III у відповідній редакції до спірних правовідносин сторін щодо правил нарахування позивачем відповідачу пені за несвоєчасну сплату штрафу за порушення законодавства про захист економічної конкуренції.

Відповідно до частин 3, 5–7 ст. 56 Закону № 2210-III (в редакції Закону № 3295-IX, чинній з 01.01.2024) особа, на яку накладено штраф рішенням органу АМК, сплачує його у двомісячний строк з дня одержання рішення про накладення штрафу. Встановлені у рішенні органу АМК зобов'язання, передбачені статтею 48 цього Закону, підлягають виконанню у двомісячний строк з дня одержання рішення органу АМК, якщо інше не передбачено законом або цим рішенням. Строки, передбачені абзацом першим цієї частини, зупиняються на час розгляду судом справи про оскарження рішення органу АМК у справі про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, а також на час проведення перевірки чи перегляду рішення у справі про порушення законодавства про захист економічної конкуренції органом АМК. Нарахування пені припиняється з дня сплати штрафу, накладеного рішенням органу Антимонопольного комітету України.

За кожний день прострочення сплати штрафу стягується пеня у розмірі півтора відсотка від суми штрафу. Розмір пені не може перевищувати розміру штрафу, накладеного відповідним рішенням органу АМК. Нарахування пені припиняється з дня прийняття господарським судом рішення про стягнення відповідного штрафу. Нарахування пені зупиняється на час розгляду чи перегляду господарським судом: справи про визнання недійсним рішення органу АМК про накладення штрафу; відповідного рішення (постанови) господарського суду. Нарахування пені зупиняється на час розгляду органом АМК заяви особи, на яку накладено штраф, про перевірку чи перегляд рішення у справі про порушення законодавства про захист економічної конкуренції. За заявою особи, на яку накладено штраф, органи АМК своїм рішенням мають право відстрочити або розстрочити сплату накладеного ним штрафу (за умови надання такою особою письмової згоди з фактом вчинення порушення та розміром накладеного штрафу), але не більше ніж на 12 місяців. У разі несплати пені органи АМК стягують пеню в судовому порядку.

Крім цього, згідно з абзацом першим п. 2 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 3295-IX рішення органів АМК, прийняті до дня набрання чинності цим Законом, підлягають виконанню відповідно до законодавства, яке діяло на момент прийняття рішення.

Так, Рішення АМК у цій справі прийняте 03.10.2023, тобто до набрання чинності Законом № 3295-IX. До того ж у самому Законі № 3295-IX міститься чітке та однозначне положення про те, що виконання рішень АМК, прийнятих до набрання чинності Законом 3295-IX, здійснюється за тими законодавчими правилами, що діяли на момент прийняття рішення.

Отже, КГС ВС дійшов висновку, що до спірних правовідносин сторін у цій справі має бути застосована редакція Закону № 2210-III від 22.06.2023, що була чинною на момент прийняття Рішення АМК.

КГС ВС зазначив, що згідно з ст. 58 Конституції України закони та інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі, крім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи.

Відповідно до ч. 3 ст. 56 в редакції Закону № 3295-IX особа, на яку накладено штраф рішенням органу АМК, сплачує його у двомісячний строк з дня одержання рішення про накладення штрафу. Строки, передбачені абзацом першим цієї частини, зупиняються на час розгляду судом справи про оскарження рішення органу АМК у справі про порушення законодавства про захист економічної конкуренції.

З наведених норм права вбачається, що зворотна дія в часі надається нормам, які пом'якшують (зменшують вид відповідальності на більш м'який або розмір такої відповідальності) або скасовують відповідальність особи. Крім цього, норма абзацу другого ч. 3 ст. 56 в редакції Закону № 3295-IX передбачає зупинення строку сплати штрафу на час судового розгляду справи про оскарження рішення позивача. Ця норма не містить правил про пом'якшення або скасування відповідальності особи.

З урахуванням наведеного КГС ВС зауважив, що норми ч. 3 ст. 56 Закону № 2210-III в редакції Закону № 3295-IX про те, що особа, на яку накладено штраф рішенням позивача, сплачує його у двомісячний строк з дня одержання такого рішення і цей строк зупиняється на час розгляду судом справи про оскарження зазначеного рішення, не мають зворотної дії в часі для відповідача (юридичної особи) відповідно до ч. 1 ст. 58 Конституції України.

Оскільки апеляційний господарський суд неправомірно застосував у цій справі Закон № 2210-III в редакції від 01.01.2024, КГС ВС скасував постанову суду апеляційної інстанції та залишив без змін рішення господарського суду.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 04.12.2025 у справі № 906/605/25 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/132355967>

2.2. Щодо внесення інформації до Зведених відомостей АМК та Державного реєстру

Внесення інформації до Зведених відомостей АМК та Державного реєстру не є виконанням рішення Комітету і не зупиняється у зв'язку з його оскарженням.

СП КГС ВС розглянула касаційну скаргу ТОВ у справі за позовом скаржника до АМК про визнання дій АМК щодо включення інформації про ТОВ до Зведених відомостей АМК (далі – Зведені відомості) щодо спотворення результатів торгів та до Державного реєстру суб'єктів господарювання (далі – Державний реєстр) такими, що порушують його права, і зобов'язання виключити відповідні відомості.

Позов обґрунтовано тим, що рішення АМК оскаржується, його виконання зупинено відповідно до ч. 4 ст. 60 Закону № 2210-III, а внесення даних перешкоджає участі товариства у процедурах закупівлі.

Господарський суд рішенням, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, у задоволенні позову відмовив.

ОЦІНКА СУДУ

СП КГС ВС розглянула питання щодо наявності або відсутності підстав для визнання дій АМК стосовно включення товариства на підставі рішення АМК до Зведених відомостей щодо спотворення результатів торгів та Державного реєстру, притягнутих до відповідальності за вчинення порушення, передбаченого п. 4 ч. 2 ст. 6, п. 1 ст. 50 Закону № 2210-III, у вигляді вчинення антиконкурентних узгоджених дій, які стосуються спотворення результатів торгів, аукціонів, конкурсів, тендерів, такими що порушують його права і, відповідно, наявності або відсутності підстав для зобов'язання АМК вчинити дії щодо виключення товариства зі Зведених відомостей та Державного реєстру.

У зв'язку із внесенням змін до законодавства, а саме доповненням Закону України «Про захист економічної конкуренції» ст. 48-1 «Державний реєстр суб'єктів господарювання, притягнутих до відповідальності за вчинення порушення у вигляді

вчинення антиконкурентних узгоджених дій, які стосуються спотворення результатів торгів, аукціонів, конкурсів, тендерів», СП КГС ВС вважала за необхідне уточнити правові висновки, викладені у справі № 910/10407/20, щодо внесення Комітетом інформації до Зведених відомостей та Державного реєстру.

СП КГС ВС, застосувавши ст. 60, 48-1 Закону № 2210-III, а також п. 4 ч. 1 ст. 17 Закону України «Про публічні закупівлі» і Положення про набори даних, зазначила, що включення інформації й оприлюднення АМК зведених відомостей про рішення органів Комітету щодо визнання вчинення суб'єктами господарювання порушення у вигляді спотворення результатів торгів (тендерів), а також ведення Державного реєстру здійснюються відповідно до приписів закону.

Частина 4 ст. 60 цього Закону регулює зупинення виконання рішення органу АМК, тоді як внесення даних до Зведених відомостей законодавчо не визначається як виконання (складова виконання) рішення і не може бути зупинене.

Пункт 4 ч. 1 ст. 17 Закону України «Про публічні закупівлі» застосовується на підставі рішення органу АМК, яке є чинним до моменту його скасування або визнання недійсним, а не факту внесення інформації до Зведених відомостей та/чи до Державного реєстру. У зв'язку з доповненням зазначеного Закону ст. 48-1 судова палата уточнила висновки, викладені у постанові Верховного Суду від 25.08.2021 у справі № 910/10407/20.

За результатом розгляду касаційної скарги рішення господарського суду та постанову апеляційного господарського суду залишено без змін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 18.12.2025 у справі № 910/897/25 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132745981>

2.3. Щодо підтвердження монопольного становища суб'єкта господарювання на ринку послуг з доступу до кабельної каналізації на мостах

Суб'єкт господарювання займає монопольне (домінуюче) становище на ринку послуг з доступу до інфраструктури кабельної каналізації електронних комунікаційних мереж, якщо на відповідному товарному та географічному ринку в нього немає жодного конкурента. Встановлення суб'єктом господарювання, який займає монопольне становище, вартості послуг у розмірі, що перевищує граничний розмір, встановлений законодавством, становить зловживання монопольним становищем через встановлення таких цін, які неможливо було б встановити за умов існування значної конкуренції на відповідному ринку. Дії щодо встановлення завищеної вартості послуг призводять до ущемлення інтересів споживачів та є порушенням законодавства про захист економічної конкуренції. Відсутність звернень споживачів не звільняє власника інфраструктури від обов'язку приведення договорів у відповідність до вимог законодавства про доступ до об'єктів інфраструктури, оскільки таке приведення може здійснюватися на вимогу власника (балансоутримувача) інфраструктури об'єкта доступу.

КГС ВС розглянув касаційну скаргу Комунального підприємства по ремонту і утриманню мостів і шляхів «Київавтошляхміст» у справі за позовом скаржника до АМК про визнання протиправним та скасування рішення Адміністративної колегії АМК.

Господарський суд рішенням, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, у задоволенні позову відмовив.

ОЦІНКА СУДУ

АМК встановив, що канали кабельної каналізації (мережеві кабельні канали), які розташовані в мостах та шляхопроводах у м. Києві, що закріплені за КП «Київавтошляхміст» на праві господарського відання, зокрема на мостах ім. Є. О. Патона, Метро, Південному та Північному через р. Дніпро у м. Києві, у розумінні ст. 1 Закону № 1834-VIII належать до інфраструктури кабельної каналізації електронних комунікаційних мереж (кабельної каналізації електрозв'язку).

АМК дійшов висновку, що у період з березня 2020 року до травня 2024 року КП «Київавтошляхміст» було єдиним виконавцем послуг з доступу до інфраструктури кабельної каналізації електронних комунікаційних мереж (кабельної каналізації електрозв'язку) на мостах та шляхопроводах у м. Києві, які закріплені за підприємством на праві господарського відання, отже, потенційних конкурентів не мало.

Оскільки КП «Київавтошляхміст» було єдиним виконавцем послуг з доступу до інфраструктури кабельної каналізації електронних комунікаційних мереж (кабельної каналізації електрозв'язку) на мостах та шляхопроводах у м. Києві, які закріплені за підприємством на праві господарського відання, то, відповідно, тільки йому й надавалося право на укладення договорів з доступу між КП «Київавтошляхміст» як власником інфраструктури об'єкта доступу і замовником.

З урахуванням викладеного КГС ВС погодився з висновками судів попередніх інстанцій щодо правильного застосування норм матеріального права у рішенні АМК в частині того, що КП «Київавтошляхміст» у період з березня 2020 року до травня 2024 року займало монопольне (домінуюче) становище на ринку послуг з доступу до інфраструктури кабельної каналізації електронних комунікаційних мереж (кабельної каналізації електрозв'язку) на мостах та шляхопроводах у м. Києві, які закріплені за підприємством на праві господарського відання, з часткою 100 %, оскільки на цьому ринку в нього не було жодного конкурента.

Відповідно до п. 5 ч. 7 ст. 17 Закону № 1834-VIII розмір плати за доступ до елементів інфраструктури об'єкта доступу визначається власником інфраструктури цього об'єкта доступу згідно з методикою визначення плати за доступ до елементів інфраструктури об'єкта доступу, затвердженою відповідним державним органом влади згідно з цим Законом, і не може перевищувати за доступ до елементів інфраструктури кабельної каналізації електрозв'язку 5 % мінімальної заробітної плати за один каналокілометр кабельної каналізації електрозв'язку на місяць. Розмір мінімальної заробітної плати визначається законом станом на 1 січня поточного року.

У рішенні АМК здійснено розрахунок граничного розміру плати за доступ до елементів інфраструктури кабельної каналізації електронних комунікаційних мереж (кабельної каналізації) електрозв'язку та встановлено, що він не може перевищувати: 0,236 грн за один погонний метр на місяць у 2020 році; 0,300 грн за один погонний метр на місяць у 2021 році; 0,325 грн за один погонний метр на місяць у 2022 році; 0,335 грн за один погонний метр на місяць у 2023 році; 0,355 грн за один погонний метр на місяць у 2024 році.

АМК виявив факти укладання КП «Київавтошляхміст» з операторами електронних комунікацій / постачальниками електронних комунікаційних послуг м. Києва договорів про надання послуг з технічного обслуговування мережевих (кабельних) каналів та місць розміщення кабелів, вартість надання послуг за якими не відповідає граничному розміру плати за доступ, встановлений у ч. 7 ст. 17 Закону № 1834-VIII, а саме: 7 нових договорів про надання послуг з технічного обслуговування мережевих (кабельних) каналів та місць розміщення кабелів із вартістю надання таких послуг 7,34 грн за один погонний метр на місяць (в тому числі ПДВ).

Згідно з п. 3, 5 ч. 2 ст. 14 Закону № 1834-VIII власник інфраструктури об'єкта доступу зобов'язаний: не допускати дискримінаційних дій стосовно замовника; здійснювати за власний рахунок поточний та капітальний ремонт елементів інфраструктури об'єкта доступу, якими користується замовник на підставі договору з доступу, і не допускати замовлення та виконання будь-яких додаткових робіт та послуг щодо утримання таких елементів інфраструктури об'єкта доступу за рахунок замовника.

КГС ВС зазначив, що на звернення операторів електронних комунікацій, постачальників електронних комунікаційних послуг КП «Київавтошляхміст» мав укладати з ними договори для надання доступу до інфраструктури відповідного об'єкта та визначати плату за такий доступ, яка не може перевищувати розміру, зазначений у п. 5 ч. 7 ст. 17 Закону № 1834-VIII.

Крім цього, укладення КП «Київавтошляхміст» із зазначеними операторами електронних комунікацій, постачальниками електронних комунікаційних послуг договорів про надання послуг з технічного обслуговування мережевих (кабельних) каналів та місць розміщення кабелів і встановлення плати за такі послуги в значно більшому розмірі в Законі № 1834-VIII не передбачено та є порушенням зобов'язань позивача, визначених нормами п. 5 ч. 2 ст. 14 цього Закону.

КГС ВС погодився з висновками судів попередніх інстанцій, що дії КП «Київавтошляхміст» зі встановлення вартості послуг з технічного обслуговування мережевих (кабельних) каналів та місць розміщення кабелів після набрання чинності рішення КМР у розмірі, що не відповідає граничному розміру, встановленому ч. 7 ст. 17 Закону № 1834-VIII, було б неможливим за умови існування значної конкуренції на відповідному ринку, адже в такому випадку споживачі мали б можливість вільно

обирали між кількома виконавцями таких послуг та у разі ущемлення їх інтересів – обрали б іншого виконавця.

За результатами розгляду касаційної скарги рішення господарського суду та постанову апеляційного господарського суду залишено без змін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 04.12.2025 у справі № 910/12657/24 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132355965>

3. Справи щодо корпоративних спорів, корпоративних прав

3.1. Щодо відсутності порушення індивідуальних прав співвласника при укладенні договору оренди між ОСББ та іншою особою без окремого рішення загальних зборів, якщо раніше надано загальну згоду на оренду спільного майна

Для визнання недійсним договору оренди нежитлового приміщення, укладеного ОСББ, співвласник багатоквартирного будинку повинен довести не лише факт відсутності рішення загальних зборів на укладення такого договору, а й наявність порушення його індивідуальних прав та інтересів внаслідок укладення такого договору. Підписання головою правління ОСББ оспорюваного договору без наявності у голови правління повноважень на укладення такого договору може свідчити про порушення прав та інтересів самого ОСББ, яке є юридичною особою, у його правовідносинах з іншою особою – стороною договору оренди. Належним способом захисту прав співвласника у разі незгоди з діями правління є ініціювання проведення загальних зборів з відповідного питання.

КГС ВС розглянув касаційну скаргу співвласника ОСББ у справі за позовом скаржника до ОСББ та організації про визнання недійсним договору оренди нежитлового приміщення, укладеного між ОСББ та організацією.

Позов мотивовано тим, що вказаний договір укладено без надання відповідної згоди рішенням загальних зборів ОСББ, тобто з перевищенням відповідних повноважень голови ОСББ.

Господарський суд рішенням, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, у позові відмовив. Судові рішення мотивовані тим, що позивач не довів належними та допустимими доказами факту порушення його індивідуальних прав чи інтересів у зв'язку з укладенням спірного договору оренди.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС зазначив, що за статутом ОСББ до виключної компетенції загальних зборів належать, зокрема, питання про використання спільного майна; попереднє (до їх укладення) погодження умов договорів, укладених на суму, що перевищує зазначену в статуті об'єднання, договорів, предметом яких є цінні папери, майнові права або спільне майно співвласників чи їх частина; ухвалення рішення про реконструкцію та ремонт будинку або зведення господарських споруд; визначення обмежень

на користування спільним майном. Рішення загальних зборів, ухвалене відповідно до статуту, є обов'язковим для всіх співвласників.

Суди попередніх інстанцій встановили, що співвласники багатоквартирного будинку шляхом ухвалення рішення висловили своє бажання на передачу в оренду, зокрема, підвалів для отримання додаткових коштів на ремонт. Ця пропозиція була підтримана одногосно.

КГС ВС зауважив, що загальні збори ОСББ як вищий орган управління визначають основні напрями діяльності об'єднання, у тому числі ухвалюють рішення про порядок використання спільного майна. Правління як виконавчий орган здійснює поточну господарську діяльність, зокрема забезпечує виконання рішень загальних зборів, укладення договорів тощо.

Між ОСББ та організацією укладено спірний договір оренди, відповідно до умов якого орендодавець передає, а орендар бере в тимчасове користування підвальне приміщення для використання під розміщення навчально-тренінгового центру з надання психосоціальної підтримки. Суди встановили, що за згодою організація виконала свої зобов'язання та здійснила ремонт орендованих приміщень.

Отже, суди попередніх інстанцій встановили наявність рішення співвласників багатоквартирного будинку щодо передачі в оренду підвалів. Натомість позивач не доводить наявності інших рішень загальних зборів щодо скасування такого рішення чи ухвалення нового щодо іншого використання спірного майна.

З огляду на зазначене голова правління ОСББ, укладаючи спірний договір, діяла в межах своєї компетенції відповідно до рішень загальних зборів співвласників ОСББ та рішення правління.

КГС ВС зазначив, що незгода окремого співвласника з передачею майна в оренду не свідчить про безумовне порушення його прав та інтересів. Підписання головою правління ОСББ оспорюваного договору без наявності у голови правління повноважень на укладення такого договору та без попереднього погодження його умов рішенням правління ОСББ та із заниженим розміром орендної плати, про що стверджує позивач, може свідчити про порушення прав та інтересів самого ОСББ, яке є юридичною особою, у його правовідносинах з іншою особою – стороною договору оренди.

Позивач не позбавлений права ініціювати питання щодо скликання позачергових зборів співвласників ОСББ з метою належного реагування на факт укладення оспорюваного правочину та розгляду питання щодо порушення прав і законних інтересів юридичної особи (її учасників).

З огляду на зазначене суди попередніх інстанцій дійшли правомірного висновку про наявність підстав для відмови в позові.

За результатом розгляду касаційної скарги рішення попередніх судових інстанцій залишені без змін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 11.12.2025 у справі № 922/92/25 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/132691668>.

3.2. Щодо неможливості товариства оскаржувати наказ про скасування реєстраційних дій про зміну у складі учасників, оскільки він не порушує прав самого товариства

Юридична особа (товариство) не має права звертатися до суду з позовом про визнання незаконним та скасування наказу Мін'юсту про скасування реєстраційної дії, пов'язаної з державною реєстрацією змін до відомостей про товариство щодо розміру його статутного капіталу, складу учасників, розмірів їх часток та кінцевих бенефіціарних власників, оскільки такий наказ безпосередньо стосується корпоративних прав учасників товариства, а не прав та інтересів самої юридичної особи. Повноваження органу управління товариства, який діє від імені товариства, не можна ототожнювати з корпоративними правами його учасників.

КГС ВС розглянув касаційні скарги Мін'юсту та учасника СТОВ у справі за позовом СТОВ до Мін'юсту за участю третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідача та третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні позивача про визнання незаконним та скасування наказу Мін'юсту «Про задоволення скарги».

Господарський суд рішенням, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, позов задовольнив частково: визнав незаконними та скасував пункти 1, 2, 4 наказу Мін'юсту «Про задоволення скарги». В іншій частині позову відмовив.

Суди попередніх інстанцій виходили з того, що спірний наказ порушує права та інтереси позивача у справі, оскільки зміна відомостей про учасників та кінцевих бенефіціарних власників СТОВ в контексті необхідності відображення актуальних відомостей про це в ЄДР безпосередньо стосується діяльності самого товариства, а наслідком задоволення скарги і скасування Мін'юстом в ЄДР реєстраційної дії є позбавлення особи, якої ця дія стосується, офіційного визнання і підтвердження державою певних відомостей про юридичну особу.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС зазначив, що спірна реєстраційна дія була вчинена на підставі рішення загальних зборів учасників СТОВ про виключення зі складу учасників товариства, зменшення розміру статутного капіталу товариства та затвердження нових розмірів часток учасників у статутному капіталі. Ця реєстраційна дія, скасована наказом Мін'юсту, передбачала зміну відомостей про СТОВ, а саме: зміну розміру статутного (складеного) капіталу (пайового фонду) товариства, зміну складу учасників товариства, зміну відомостей про кінцевого бенефіціарного власника, зміну структури власності.

Позивачем у цій справі з вимогою про визнання незаконним та скасування наказу Мін'юсту «Про задоволення скарги» є СТОВ.

З урахуванням зазначеного, КГС ВС зауважив, що метою подання цього позову є відновлення становища, що існувало до спірного наказу відповідача, тобто відновлення в ЄДР відомостей про розмір статутного (складеного) капіталу (пайового фонду) СТОВ,

склад учасників, кінцевих бенефіціарних власників та структуру власності товариства, які були внесені до ЄДР на підставі рішення загальних зборів учасників СТОВ.

Хоч позивач і оскаржує наказ Мін'юсту про анулювання в ЄДР реєстраційної дії щодо нього, однак фактично заявлені позовні вимоги направлені на захист саме корпоративних прав учасників позивача, оскільки внаслідок задоволення судом заявлених у цій справі позовних вимог в ЄДР будуть відновлені, зокрема, відомості саме про цих осіб як єдиних учасників СТОВ, про кінцевого бенефіціарного власника товариства. Отже, спірний у цій справі наказ Мін'юсту стосується безпосередньо прав та інтересів зазначених осіб – третіх осіб на стороні позивача, впливає на їх корпоративні права як власників позивача.

Крім цього, КГС ВС наголосив на тому, що корпоративні права позивача не можуть бути порушеними спірним наказом Мін'юсту, оскільки повноваження органу управління товариства, який діє від імені товариства, не можна ототожнювати з корпоративними правами його учасників. Товариство за відсутності обставин набуття ним у власність частки у власному статутному капіталі не є носієм корпоративних прав в розумінні ч. 1 ст. 96-1 ЦК України (в редакції, чинній станом на дату видачі відповідачем спірного наказу).

Однак суди попередніх інстанцій не врахували наведеного, залишили поза увагою дійсну мету заявленого у цій справі позову та зміст реєстраційної дії, скасованої спірним наказом, з огляду на що дійшли помилкового висновку, що спірний наказ Мін'юсту порушує права та інтереси позивача у справі.

За результатом розгляду касаційних скарг рішення попередніх судових інстанцій скасовано, ухвалено нове рішення про відмову у задоволенні позову.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 04.12.2025 у справі № 910/15182/24 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/132512155>.

4. Справи щодо земельних відносин та права власності

4.1. Про сервітут як обмеження права власності, допустиме лише за умови об'єктивної необхідності

Оскільки сервітут – це право обмеженого користування чужим майном (земельною ділянкою), то потреба у встановленні сервітуту виникає у тих випадках, коли особа не може задовольнити своїх потреб будь-яким іншим способом. Договір про встановлення сервітуту має бути направлений на реалізацію зазначеної потреби і слугувати цілі, за якої нормальне використання своєї власності неможливе без обтяження сервітutom чужої земельної ділянки. Отже, потреби, які можуть бути задоволені за рахунок користування чужим майном шляхом встановлення сервітуту, повинні мати характер вимушених та/або неминучих.

КГС ВС розглянув касаційну скаргу ТОВ за позовом скаржника до міської ради про встановлення сервітуту.

ТОВ як надрокористувач на підставі спеціального дозволу на користування надрами звернулося до міської ради з клопотанням про встановлення строкового оплатного земельного сервітуту на частини земельних ділянок комунальної власності з метою видобування піску. У зв'язку зі зняттям з розгляду на пленарному засіданні чергової сесії цього питання ТОВ звернувся до суду.

Позов обґрунтовано тим, що позивачеві надано спеціальний дозвіл на користування надрами (далі – Спецдозвіл), що надає право видобування піску на ділянці Лукашівського родовища, частина якої розташована в межах земельних ділянок комунальної власності, у зв'язку з чим позивач ініціював встановлення земельного сервітуту.

Господарський суд рішенням позов задовольнив. Постановою апеляційний суд рішення скасував та ухвалив нове, яким у задоволенні позову відмовив. Апеляційний суд зазначив, що позивач не довів обґрунтованості площі та меж земельних ділянок, на які просить встановити сервітут, не надав проєкту дослідно-промислової розробки родовища та іншої технічної документації, необхідної для перевірки співмірності заявленого сервітуту потребам надрокористування.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС зазначив, що за ст. 98 ЗК України право земельного сервітуту – це право власника або землекористувача земельної ділянки на обмежене платне або безоплатне користування чужою земельною ділянкою (ділянками). Земельні сервітути можуть бути постійними і строковими. Встановлення земельного сервітуту не веде до позбавлення власника земельної ділянки, щодо якої встановлений земельний сервітут, прав володіння, користування та розпорядження нею. Земельний сервітут здійснюється способом, найменш обтяжливим для власника земельної ділянки, щодо якої він встановлений.

КГС ВС зауважив, що сервітут встановлюється лише коли користування чужою ділянкою є вимушеним та неминучим, а потреба не може бути задоволена іншим способом.

Перед встановленням сервітуту суд має перевірити: чи дійсно відсутній будь-який інший спосіб користування майном позивача; чи пропорційним є втручання в право власності відповідача; чи відповідає сервітут меті «необхідності», а не зручності.

Водночас колегія суддів зазначила, що обов'язковими передумовами є звернення до власника з пропозицією, що збігається із заявленим у позові, та наявність обставин, що унеможливають користування майном іншим способом.

КГС ВС виснував, що суд апеляційної інстанції не врахував, що дозвіл на користування надрами, як і положення законодавства щодо встановлення земельного сервітуту не містять обов'язку користувача щодо його встановлення стосовно всієї раніше сформованої земельної ділянки.

Суд також підкреслив, що право на сервітут не звільняє позивача від обов'язку довести площу ділянки допустимими доказами, а відповідач має право доводити інші умови, зокрема розмір плати, види діяльності та площу земель. До того ж плата

за сервітут не є аналогом орендної плати, як помилково виснував суд першої інстанції, може варіюватися залежно від різних чинників, доведення яких здійснюють сторони з урахуванням положень ГПК України щодо доказів та доказування.

Колегія суддів зазначила, що зобов'язати юридичну особу як власника Спецдозволу користуватися площею земельних ділянок більшою ніж межі дозволу і більшою ніж вона просить законодавчо не передбачено, а встановлення сервітуту лише на окремі межі земельних ділянок, де діє Спецдозвіл, і відповідає принципу найменшого обтяження для власника земельної ділянки. Адже в силу приписів ч. 3 ст. 98 ЗК України встановлення земельного сервітуту не веде до позбавлення власника земельної ділянки, щодо якої встановлений земельний сервітут, прав володіння, користування та розпорядження нею, тому власник земельної ділянки не позбавлений правових титулів щодо володіння, користування та розпорядження земельною ділянкою й у разі, якщо в межах площі дії спеціального дозволу сервітут не оформлено. До того ж у розумінні ст. 98 ЗК України здійснення сервітуту у найменш обтяжливий спосіб для власника явно не кореспондується із необхідністю сервітутарія оплачувати право користування земельною ділянкою поза межами необхідності її використання, тобто поза межами дії спеціального дозволу.

За таких обставин висновки судів першої та апеляційної інстанцій є передчасними, оскільки ґрунтуються на неповному встановленні обставин справи та неналежному застосуванні норм законодавства, що стало підставою для направлення справи на новий розгляд.

За результатами розгляду касаційну скаргу задоволено частково, судові рішення скасовано, а справу передано на новий розгляд до суду першої інстанції.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 19.11.2025 у справі № 902/1257/24 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/132196811>

4.2. Щодо можливості застосування ч. 5 ст. 47 Закону України «Про виконавче провадження» у випадках, коли стягувач є одночасно боржником в іншому виконавчому провадженні

Кошти, стягнуті за рішенням суду про заборгованість з орендної плати за землю комунальної власності, можуть бути використані у межах зведеного виконавчого провадження для погашення зобов'язань стягувача, якщо він одночасно є боржником, на підставі ч. 5 ст. 47 Закону України «Про виконавче провадження». Зазначений правовий підхід підлягає застосуванню незалежно від того, що стягувачем є орган місцевого самоврядування, а кошти підлягають зарахуванню до місцевого бюджету, оскільки у виконавчому провадженні орган місцевого самоврядування та територіальна громада не розглядаються як різні суб'єкти, а стягувачем є саме той суб'єкт, який звернувся з позовом і на користь якого ухвалено судові рішення.

У випадку примусового виконання рішення суду про стягнення заборгованості з орендної плати за землю комунальної власності, що виникла внаслідок неналежного виконання умов договору оренди землі та додаткової угоди до нього, у спірних

правовідносинах превалюють цивільні (господарські) відносини. За наявності зведеного виконавчого провадження та одночасного статусу органу місцевого самоврядування як стягувача у відповідному виконавчому провадженні і боржника в іншому виконавчому провадженні, державний виконавець правомірно застосовує положення абз. 2 ч. 5 ст. 47 Закону України «Про виконавче провадження», перераховуючи стягнуті грошові кошти на депозитний рахунок іншого органу державної виконавчої служби для виконання іншого судового рішення. Відсутність безпосереднього перерахування таких коштів на бюджетний рахунок територіальної громади не свідчить про невиконання судового рішення та не є підставою для визнання дій державного виконавця протиправними.

СП КГС ВС розглянула касаційну скаргу міської ради за позовом скаржника до ТОВ про стягнення орендної плати за землю на користь міського бюджету коштів, що були стягнуті з боржника та зараховані в погашення заборгованості

Між міською радою та ТОВ виник спір щодо заборгованості зі сплати орендної плати за користування земельною ділянкою комунальної власності. У подальшому міська рада оскаржила дії державного виконавця, який закінчив виконавче провадження щодо стягнення з ТОВ заборгованості з орендної плати за землю, визнавши рішення суду фактично виконаним. Підставою для скарги стало те, що стягнуті кошти не були перераховані на бюджетний рахунок територіальної громади, а були зараховані в межах зведеного виконавчого провадження на погашення боргів самої міської ради.

Господарський суд ухвалою, залишеною без змін постановою апеляційного господарського суду, у задоволенні позову відмовив. Суди дійшли висновку, що після відкриття виконавчого провадження саме міська рада набула статусу стягувача, а тому за наявності іншого виконавчого провадження, у якому вона є боржником, державний виконавець мав право застосувати положення ч. 5 ст. 47 Закону України «Про виконавче провадження» та зарахувати стягнуті кошти в межах зведеного виконавчого провадження.

ОЦІНКА СУДУ

Частина 5 ст. 47 Закону України «Про виконавче провадження» встановлює загальні застереження та обмеження щодо здійснення перерахування коштів з рахунку органу державної виконавчої влади, рахунку приватного виконавця стягувачам (фізичній особі, юридичній особі, Державному та місцевим бюджетам).

СП КГС ВС зазначає, що закон дозволяє у випадках, коли стягувач є одночасно боржником в іншому виконавчому провадженні «використовувати стягнуті з боржників грошові суми, що підлягають виплаті стягувачам, (...) звертати на них стягнення для виплати іншим особам, які не є стягувачами за виконавчими документами, (...), і зазначена норма не вказує на виключення у випадку, зокрема, в процесі виконання судового рішення про стягнення коштів до місцевих бюджетів».

Крім цього, Інструкція з організації примусового виконання рішень, затверджена наказом Міністерства юстиції України 02.04.2012 № 512/5, окремо не врегульовує питання, у якому порядку та з яких підстав стягнені на користь стягувача кошти

перераховуються не стягувачу, а тому органу державної виконавчої служби (органу ДВС) чи приватному виконавцю, у якого знаходиться виконавче провадження про стягнення зі стягувача на користь інших кредиторів.

Верховний Суд неодноразово вказував, що орендна плата за користування землею комунальної власності має «подвійну» правову природу як договірний платеж і обов'язкового платежу (постанова ВП ВС від 09.11.2021 у справі № 635/4233/19). Отже, відносини щодо сплати орендної плати за користування землею комунальної власності є одночасно і публічними, і цивільними. Тому для правильного вибору законодавства необхідно встановити, яким є превалюючий характер відносин.

У справі, яка переглядається, позивач (стягувач) не виконує жодних публічно-владних управлінських функцій стосовно відповідача (боржника), не може вказувати або забороняти йому певну поведінку, давати дозвіл на передбачену законом діяльність тощо. Отже, у цій справі превалюють цивільні (господарські) відносини.

Судова палата звертає увагу на те, що оскільки несплата орендної плати є порушенням не публічних обов'язків, а господарського договору оренди, а в аспекті стягнення превалює цивільна (господарська) сторона відносин з боржником, тому слід застосовувати правила про виконавче провадження, відповідно, стягнуті на користь громади кошти можуть бути використані для цілей розрахунків з кредиторами громади.

КГС ВС погоджується з висновками судів попередніх інстанцій, які, відмовляючи у задоволенні скарги міської ради, виходили з того, що матеріали справи не містять доказів, що стягнуті у межах зведеного виконавчого провадження грошові кошти, перераховані на підставі згаданих розпоряджень, використані на цілі, не передбачені ст. 47 Закону України «Про виконавче провадження». Крім цього, оскільки позивач є одночасно боржником у зведеному виконавчому провадженні у ДВС, спірні виконавчі дії державний виконавець вчинив з дотриманням норм Закону України «Про виконавче провадження» та Інструкції з організації примусового виконання рішень.

Урахувавши встановлені судами попередніх інстанцій обставини справи щодо природи спірних платежів, судова палата дійшла висновку про необґрунтованість доводів скаржника про відсутність підстав для застосування ч. 5 ст. 47 Закону України «Про виконавче провадження» для винесення постанови про закінчення виконавчого провадження під час виконання судового рішення про стягнення заборгованості зі сплати орендної плати за землю. Водночас тих обставин, які б підтверджували доводи касаційної скарги щодо можливих порушень порядку здійснення черговості платежів, не наведено.

За результатами розгляду касаційну скаргу залишено без задоволення, рішення судів попередніх інстанцій – без змін.

Детальніше з текстом постанови СП КГС ВС від 15.12.2025 у справі № 925/1692/20 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/132789261>

5. Справи у спорах, що виникають із правочинів, зокрема договорів

5.1. Щодо особливостей правозастосування ч. 3 ст. 228 ЦК України

Санкція за ч. 3 ст. 228 ЦК України є заходом карального, а не компенсаційного характеру, тому її застосування без доведення реальних збитків державі або наявності обвинувального вироку становить непропорційне втручання у право власності, захищене Першим протоколом до Конвенції про захист прав людини.

ОП КГС ВС розглянула касаційні скарги КП та ПП у справі за позовом прокурора інтересах держави в особі міської ради та Аудитслужби до скажників за участю третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні позивача – АМК, про визнання недійсним рішення тендерного комітету, договору про закупівлю товарів та стягнення коштів.

Позовні вимоги мотивовані тим, що за результатами відкритих торгів КП придбало світильники у ПП. Договір був повністю виконаний, товар поставлений. Втім згодом АМК встановив факт змови між учасниками торгів (узгоджені дії), що стало підставою для притягнення їх до відповідальності.

Прокурор звернувся до суду з вимогою визнати договір недійсним через порушення інтересів держави (ч. 3 ст. 228 ЦК) та запропонував механізм стягнення: ПП має повернути гроші КП, а КП – перерахувати таку ж суму в дохід держави.

Господарський суд рішенням, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, позов задовольнив.

ОЦІНКА СУДУ

Перед ОП КГС ВС у цій справі постало питання: чи застосовуються положення ч. 3 ст. 228 ЦК України до договору, укладеного внаслідок антиконкурентної змови, якщо за це порушення вже передбачено штраф у законі про захист економічної конкуренції?

ОП КГС ВС зазначила, що, вирішуючи питання про застосування ч. 3 ст. 228 ЦК України, суд має враховувати, що санкції, передбачені ч.3 ст.228 ЦК України, ч. 1 ст. 208 ГК України (яка була чинною у період існування спірних відносин) є не компенсаційними, а конфіскаційними, які передбачають стягнення усього отриманого за правочином на користь держави. Ці санкції спрямовані не на відновлення правового стану, який існував до порушення, а на покарання осіб, які порушили законодавчу заборону вчиняти правочин, який не відповідає інтересам держави і суспільства.

Однак конфіскація без вироку суду розглядається ЄСПЛ як втручання у право власності, захищене ст.1 Першого протоколу до Конвенції.

ОП КГС ВС зазначила, що застосування наслідків, передбачених ч. 3 ст. 228 ЦК України, є втручанням держави у право власності приватних осіб, тому підлягає застосуванню ст. 1 Першого протоколу до Конвенції. Відповідно до зазначеної статті

кожна фізична або юридична особа має право мирно володіти своїм майном. Ніхто не може бути позбавлений своєї власності інакше як в інтересах суспільства і на умовах, передбачених законом і загальними принципами міжнародного права. Проте попередні положення жодним чином не обмежують права держави вводити в дію такі закони, які вона вважає за необхідне, щоб здійснювати контроль за користуванням майном відповідно до загальних інтересів або для забезпечення сплати податків чи інших зборів або штрафів.

Врахувавши висновки ЄСПЛ щодо конфіскації без вироку суду, ОП КГС ВС зауважила, що у цій справі при застосуванні конфіскаційної санкції, передбаченої ч. 3 ст. 228 ЦК України, не дотримано принципу пропорційності як щодо винного учасника правочину, так і учасника, який діяв добросовісно.

ЄСПЛ неодноразово звертав увагу на те, що для дотримання принципу пропорційності цивільна конфіскація має стосуватися майна, отриманого від злочинної діяльності, незаконного збагачення, майна, джерела походження якого сторона не могла пояснити, або майна, яке безпосередньо використовувалося при здійсненні злочинної діяльності. ЄСПЛ також визнав небезпечною тенденцію поширення конфіскації без вироку суду на випадки звичайних адміністративних порушень.

Для застосування приписів ч. 3 ст. 228 ЦК прокурор у цій справі мав довести, що сам правочин (придбання світильників комунальним підприємством) за своєю суттю є протиправним, спрямованим на порушення інтересів держави та суспільства. Однак прокурор цього не доводив, стверджував про порушення правил конкуренції, які мали місце під час проведення закупівлі.

Прокурор не доводив, що внаслідок укладення правочину держава понесла майнову шкоду, переплатила кошти або отримала товар / роботу неналежної якості. За цих умов відсутній причинно-наслідковий зв'язок між порушенням конкуренції та погіршенням майнового становища держави, що виключає можливість кваліфікації правочину як такого, що вчинений з метою, що завідомо суперечить інтересам держави і суспільства.

ОП КГС підкреслила, що з огляду на конфіскаційний характер санкції, передбаченої ч. 3 ст. 228 ЦК України, якого суд не може змінити, як і зменшити розміру, ця стаття може застосовуватися у виняткових випадках порушення інтересів держави та суспільства, які, зокрема, можуть мати місце при вчиненні особою кримінального злочину (тобто за наявності обвинувального вироку суду, що набрав законної сили), або дій, якими державі та суспільству завдані значні збитки, а винна особа, відповідно, незаконно, безпідставно збагатилася (на суму, співставну із вартістю того, що стягується на користь держави, для дотримання принципу пропорційності втручання). Ця норма не може бути застосована у випадку порушення суб'єктом господарювання будь-яких норм чинного законодавства, яке регулює господарську діяльність, зокрема законодавства про захист конкуренції.

ОП КГС ВС звернула увагу на невідповідність норми ч. 3 ст. 228 ЦК України загальним засадам цивільного законодавства, її каральний характер, притаманний нормам саме публічного, а не приватного права, а також на суттєві логічні невідповідності приписів частин 1, 2 ст. 228 ЦК України, які встановлюють, що нікчемним є правочин, який суперечить публічному порядку, але, як наслідок, передбачають більш м'які наслідки – двосторонню реституцію, та ч. 3 цієї статті, яка щодо оспорюваного правочину (який порівняно з нікчемним є не очевидно недійсним і, отже, має меншу суспільну небезпеку) встановлює у якості наслідків набагато жорсткішу санкцію – стягнення з винної сторони (сторін) майна на користь держави.

З урахуванням викладеного ОП КГС ВС уточнила висновки, що містяться в постановах КГС ВС, щодо застосування ч. 3 ст. 228 ЦК України та дійшла висновку, що за умови застосування відповідних приписів ч. 3 ст. 228 ЦК України відбувається непропорційне втручання в право власності й добросовісного учасника.

Враховуючи, що закупівлю товарів проводило КП за гроші територіальної громади, а не держави, то при спотворенні результатів торгів постраждалою є територіальна громада міста. Між тим, прокурор у позові просив стягнути кошти в дохід держави (до державного бюджету), а не бюджету міста (тобто територіальної громади, яка, на думку прокурора, постраждала від спотворення результату закупівель за комунальні кошти), що суперечить здоровому глузду і в сукупності з негативними майновими наслідками для комунального підприємства є очевидно непропорційним втручанням в право власності територіальної громади міста.

ОП КГС ВС дійшла висновку, що застосування ч. 3 ст. 228 ЦК до спірних відносин призвело до порушення визначеного у рішеннях ЄСПЛ принципу пропорційності втручання держави в мирне володіння майном (ст. 1 Протоколу першого до Конвенції) як щодо відповідача, так і добросовісної сторони правочину. Отже, відсутні підстави для задоволення позовних вимоги прокурора.

За результатами розгляду касаційних скарг ОП КГС ВС скасувала рішення судів попередніх інстанцій та ухвалила нове – про відмову у позові.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 19.12.2025 у справі № 922/3456/23 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/132746058>

5.2. Щодо невиконаного арбітражного застереження

Арбітражне застереження, яке містить лише загальне посилання на вирішення спору в арбітражному порядку згідно із законодавством країни продавця, без зазначення конкретної арбітражної установи, її регламенту, місця проведення арбітражу чи інших процедурних питань, є таким, що не може бути виконане. За цих обставин пріоритет у розгляді спору належить саме господарському суду як органу судової влади, а не невстановленому суду країни продавця.

КГС ВС розглянув касаційну скаргу ТОВ у справі за позовом іноземної компанії до ТОВ про стягнення боргу.

Господарський суд закрити провадження у справі, посилаючись на арбітражне застереження в договорі, яке передбачає вирішення спорів за законодавством країни продавця (Туреччини).

Апеляційний господарський суд скасував ухвалу господарського суду та направив справу до господарського суду для продовження розгляду, зазначивши що арбітражне застереження невиконуване через відсутність конкретної арбітражної установи, місця та регламенту арбітражу. Тому пріоритет у розгляді спору належить господарському суду, а суд першої інстанції помилково застосував міжнародне приватне право замість Угоди між Україною та Туреччиною.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС зазначив, що положення договору, укладеного між сторонами у справі, є арбітражним застереженням, а не пророгаційною угодою про вибір державного суду, оскільки сторони передбачили вирішення спорів в арбітражі за законодавством країни продавця.

Водночас КГС ВС зауважив, що арбітражне застереження є невиконуваним, оскільки договір не містить конкретної арбітражної установи, місця проведення арбітражу, порядку формування арбітражу та арбітражного регламенту, що робить неможливим здійснення арбітражного розгляду. З огляду на це пріоритет у розгляді спору належить господарському суду, а не невстановленому арбітражному суду країни продавця.

КГС ВС також урахував положення Європейської конвенції про зовнішньоторговельний арбітраж, відповідно до яких у разі, якщо сторони не погодили місце арбітражу, позивач має право за власним вибором звернутися або до голови компетентної торгової палати держави, у якій відповідач на момент подання заяви про передачу спору на розгляд арбітражу проживає або має своє місцезнаходження, або до Спеціального комітету, склад і характер діяльності якого визначені у додатку до Конвенції. У разі якщо позивач не скористався наданими йому правами, такі самі права можуть бути реалізовані відповідачем або арбітрами. Водночас жодна зі сторін не скористалася передбаченими Конвенцією механізмами для усунення невизначеності щодо місця арбітражу.

КГС ВС дійшов висновку, що арбітражне застереження не може бути виконане через його нечіткі та неповні положення, і спір має розглядатися за підсудністю господарським судом.

За результатом розгляду касаційної скарги постанову апеляційного господарського суду залишено без змін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 19.11.2025 у справі № 924/389/25 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132237483>.

5.3. Щодо застосування ч. 4 ст. 75 ГПК України та принципу *res judicata*

Обставини, встановлені судовими рішеннями, що набрали законної сили в інших справах між тими самими учасниками або щодо тих самих правовідносин, мають преюдиціальне значення і не підлягають повторному доказуванню при розгляді наступної справи. Якщо в попередніх судових рішеннях встановлено припинення основного зобов'язання за кредитним договором шляхом зарахування зустрічних однорідних вимог та повне погашення залишкової заборгованості, відсутні підстави для звернення стягнення на предмет іпотеки, оскільки іпотека припиняється разом з припиненням забезпеченого нею зобов'язання.

Спроба довести наявність боргу у справі про звернення стягнення на іпотеку за наявності рішення про відсутність такого боргу є неприпустимою ревізією судового рішення, що порушує принцип *res judicata*.

КГС ВС розглянув касаційну скаргу ТОВ – 1 (правонаступник банку) у справі за позовом скаржника до ТОВ-2, за участю третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні позивача та третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідача – ТОВ-3, про звернення стягнення на предмет іпотеки.

У 2013 році банк видав кредит ТОВ-3, забезпечений іпотекою майна ТОВ-2. У 2015 році позичальник заявив про зарахування зустрічних вимог, вважаючи кредит погашеним за рахунок викуплених ним боргів банку. Попри це банк, розпочавши процедуру ліквідації, ініціював судовий позов про стягнення іпотечного майна, стверджуючи що заборгованість за кредитом все ще існує.

Господарський суд рішенням, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, у позові відмовив.

ОЦІНКА СУДУ

Під час розгляду касаційної скарги перед Верховним Судом постало питання щодо застосування ч. 4 ст. 75 ГПК України, у якій передбачено, що обставини, встановлені рішенням суду в господарській, цивільній або адміністративній справі, що набрало законної сили, не доказуються при розгляді іншої справи, у якій беруть участь ті самі особи або особа, стосовно якої встановлено ці обставини, якщо інше не встановлено законом.

ОП КГС ВС звернула увагу на те, що обставини, які підлягають встановленню судом у справі, – це юридичні факти, тобто життєві обставини (дії, події), з якими правом пов'язується виникнення юридичних наслідків. Натомість правова оцінка – це висновок щодо застосування права за певних життєвих обставин. Правова оцінка може полягати, зокрема, у висновках, зроблених у зв'язку з установленними судом життєвими обставинами, про те чи виникли юридичні наслідки та які саме, чи порушене право особи, чи виконане зобов'язання належним чином відповідно до закону та договору, чи певна поведінка є правомірною або неправомірною, чи дотрималась сторона вимог закону тощо.

ОП КГС ВС зазначила, що висновки судів в інших справах, зокрема, щодо дійсності та правомірності односторонніх правочинів, визнання припиненими зобов'язань, відсутності у банку права вимоги до ТОВ-3, повного погашення ТОВ-3 заборгованості перед банком, відсутності у банку права вимоги до ТОВ-3, не є життєвими обставинами (діями, подіями). Тому суди попередніх інстанцій не мали підстав для застосування ч. 4 ст. 75 ГПК України.

Водночас рішеннями в інших справах суди остаточно вирішили спір між банком та ТОВ-3 щодо стягнення з останнього заборгованості за кредитними договорами: встановили, що така заборгованість відсутня, у зв'язку з чим у вимогах щодо її стягнення відмовили.

Висновки судових рішень в інших справах, зокрема про відмову в позові у зв'язку з відсутністю боргу, є не обставинами справи, встановленими судами, а правовою оцінкою обставин, встановлених судами, і не мають преюдиціального значення.

Хоча правова оцінка не є преюдиціальною, вона усуває стан правової невизначеності між сторонами і забезпечує обізнаність всіх учасників правовідносин про права, не порушуючи їх. Тому особи, які брали участь в інших справах, а також правонаступник позивача не можуть ставити під сумнів відсутність боргу ТОВ-3. Це стосується і позивача у цій справі як правонаступника банку у спірних правовідносинах.

ОП КГС ВС нагадала, що право іпотеки є похідним (акцесорним) від основного зобов'язання і залежить від його існування. Тому суди попередніх інстанцій дійшли правильного висновку, що у зв'язку з припиненням (виконанням) основного зобов'язання за кредитним договором іпотека за договором іпотеки є також припиненою, а тому позовні вимоги є необґрунтованими.

Відповідно до ч. 2 ст. 11 Закону України «Про іпотеку» у разі задоволення вимог іпотекодержателя за рахунок предмета іпотеки майновий поручитель набуває права кредитора за основним зобов'язанням. Отже, задоволення вимог позивача у цій справі як іпотекодержателя до майнового поручителя призвело б до виникнення обов'язку боржника зі сплати майновому поручителю боргу за основним зобов'язанням попри встановлення судовими рішеннями відсутності такого боргу.

ОП КГС ВС зазначила, що судові рішення у справі не може бути використане проти особи, яка не брала участі у цій справі; отже, при розгляді справи про звернення кредитором стягнення на майно заставодавця (іпотекодавця, майнового поручителя) останній може заперечувати проти суми заборгованості за основним зобов'язанням, навіть якщо вона встановлена судовим рішенням у справі за позовом кредитора до боржника та/або поручителя, зокрема доводити, що сума боргу є меншою або відсутня взагалі. Водночас кредитор, якому суд в іншій справі відмовив у стягненні боргу з позичальника з огляду на відсутність боргу, не може ставити під сумнів постановлене щодо нього судові рішення і доводити у спорі з іпотекодавцем (майновим поручителем) наявність такого боргу.

Спроба довести наявність боргу у справі про звернення стягнення на іпотеку за наявності рішення про відсутність такого боргу є неприпустимою ревізією судового рішення, що порушує принцип *res judicata*.

За результатами розгляду касаційної скарги ОП КГС ВС змінила мотивувальні частини рішень судів попередніх інстанцій, в решті залишивши їх без змін.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 19.12.2025 у справі № 910/10365/15 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/132746233>

6. Процесуальні питання

6.1. Виправлення описки не може бути способом зміни мотивувальної частини судового рішення

Вирішуючи питання про виправлення описок чи арифметичних помилок, допущених у судовому рішенні (рішенні, постанові або ухвалі), суд не має права змінювати зміст судового рішення, він лише усуває неточності щодо встановлених фактичних обставин справи (наприклад, дати події, номери і дати документа, найменування сторін, прізвища, імені, по батькові особи тощо), або мають технічний характер (тобто виникли в процесі виготовлення тексту рішення). Не є описками граматичні помилки, які не спотворюють тексту судового рішення та не призводять до його неправильного сприймання.

КГС ВС розглянув касаційну скаргу ТОВ на ухвалу апеляційного господарського суду про відмову у виправленні описки у справі за позовом ТОВ до АМК, за участю третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні позивача про визнання частково недійсним рішення.

Апеляційний господарський суд, відмовляючи в задоволенні заяви про виправлення описки, виходив із того, що викладені в ній обґрунтування зводяться лише до незгоди з мотивами та висновками апеляційного господарського суду за результатами розгляду апеляційної скарги та не містять жодного обґрунтування стосовно того, в чому полягає допущена, на думку позивача, описка.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС зазначив, що у ч. 8 ст. 240 ГПК України передбачено, що після проголошення рішення суд, який його ухвалив, не може сам скасувати або змінити це рішення, крім випадків, визначених цим Кодексом. За нормами ГПК України суду не надано права змінювати зміст (суть) ухваленого ним рішення у порядку виправлення описки. У вирішенні питання про виправлення описок чи арифметичних помилок, допущених у судовому рішенні, суд не має права змінювати змісту, суті судового рішення незалежно від його юридичного значення чи зовнішнього оцінного сприйняття (розуміння).

Отже, у вирішенні питання про виправлення описок чи арифметичних помилок суд не наділений повноваженнями змінювати зміст або суть судового рішення незалежно від його юридичного значення чи суб'єктивного сприйняття сторонами.

КГС ВС зазначив, що, обґрунтовуючи вимоги касаційної скарги, скаржник доводив, що, звернувшись до суду апеляційної інстанції із заявою про виправлення описки, він не погоджувався з викладеним висновком у мотивувальній частині постанови, а саме «...твердження апелянта, наведені в апеляційній скарзі, про те що невжиття заявлених заходів забезпечення позову може істотно ускладнити чи унеможливити ефективний захист або поновлення порушених чи оспорюваних прав або інтересів позивача, а також викликати подальше утруднення виконання рішення суду, є лише припущеннями заявника стосовно ймовірності вчинення дій з метою ускладнення виконання рішення у цій справі у разі задоволення позову та не свідчать про наявність реальних обставин, які унеможливлять виконання в майбутньому рішення суду». Крім того, скаржник послався на те, що апеляційний суд, відмовляючи у виправленні описки, не врахував висновків Верховного Суду щодо застосування ст. 243 ГПК України, викладених у постанові, в якій роз'яснено, що цей інститут призначений для усунення технічних та арифметичних помилок.

КГС ВС зазначив, що доводи скаржника фактично спрямовані на зміну мотивів судового рішення, а не на виправлення очевидної описки чи арифметичної помилки. Суд також підкреслив, що неврахування висновку Верховного Суду має місце лише тоді, коли суд застосовує норму права інакше, ніж це зробив Верховний Суд у подібних правовідносинах, а не у випадку незгоди сторони з мотивувальною частиною судового рішення.

З урахуванням наведеного КГС ВС касаційну скаргу залишив без задоволення, а ухвалу апеляційного господарського суду – без змін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 03.12.2025 у справі № 910/3023/24 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132312740>

Огляд судової практики Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду (актуальна практика). Рішення, внесені до ЄДРСР за грудень 2025 року / Упоряд.: управління аналітичної та правової роботи Касаційного господарського суду департаменту аналітичної та правової роботи Апарату Верховного Суду, судові палати Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду. Київ, 2025. – 32 с.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 [@supremecourt_ua](https://www.instagram.com/supremecourt_ua)

 t.me/supremecourtua

 x.com/supremecourt_ua

 so.supreme.court.gov.ua